

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

**TERÉNNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE S RIZIKOVOU MLÁDEŽÍ
NA PRAZE 13, VELKÁ OHRADA**

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Maliňáková

Autorka práce: Hana Pětníková

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Forma studia: Kombinovaná

Ročník: 3.

2012

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Praze, dne 30. 3. 2012

Podpis:

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Lucii Maliňákové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Děkuji zájemcům/uživatelům služby terénního programu na sídlišti Velká Ohrada v Praze 13 za vyplnění dotazníků pro účely bakalářské práce.

Děkuji svým blízkým, kteří mě v době psaní této bakalářské práce podporovali.

OBSAH

OBSAH.....	1
ÚVOD2	
1. TERÉNNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE	4
1.1 Streetwork	5
1.2 Cíle sociální práce lze shrnout jako:	6
1.5 Terénní sociální práce s cílovou skupinou	8
2. RIZIKOVÁ MLÁDEŽ	10
2.1 Příčiny rizik	11
3. TERÉNNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE S RIZIKOVOU MLÁDEŽÍ	13
3.1 Definiční znaky cílové skupiny	13
3.1.1. Mládež	13
3.1.2 Definiční znaky pomoci nepříznivé situace	14
3.1.4 Definice pomoci rizikového chování dospívajících.....	16
4. PROXIMA SOCIALE, O.S.	17
4.1 Historie občanského sdružení Proxima Sociale	17
4.2 Poslání a cíle Proxima Sociale, o.s.	18
5. TERÉNNÍ PROGRAM VELKÁ OHRADA	20
5.1 Popis terénu	20
5.2 Cíle a poslání programu	21
5.3 Práva uživatelů	21
5.4 Povinnosti uživatelů.....	22
5.5 Pravidla kontaktní práce	22
5.6 Spektrum poskytovaných sociálních služeb.....	22
6. CÍLE, HYPOTÉZY A METODIKA VÝZKUMU	25
6.1 Cíl výzkumu	25
6.2 Hypotézy	25
6.3 Metoda sběru dat	26
6.4 Technika sběru dat.....	26
6.5 Výzkumný vzorek.....	26
6.6 Harmonogram výzkumu	27
7. VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	28
7.1 Vyhodnocení jednotlivých otázek dotazníku	28
7.2 Porovnání využívání služby z pohledu zájemců/uživatelů služby se statistickými daty evidovanými v roční provozní statistice za rok 2011.	31
7.3 Verifikace hypotéz.....	33
8. DISKUSE.....	34
ZÁVĚR.....	36
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	37
SEZNAM PŘÍLOH	38
ABSTRAKT	41
ABSTRACT.....	42

ÚVOD

Téma své bakalářské práce jsem si zvolila především proto, že pracuji jako terénní sociální pracovnice s rizikovou mládeží a o tuto oblast se zajímám již delší dobu. Tomuto tématu jsem se částečně věnovala i ve své závěrečné práci na Vyšší odborné škole, tato práce pro mne byla zdrojem literatury a informací.

V současné době se tento typ práce s mladými lidmi stal obvyklým, v téměř každém menším městě mají dospívající možnost potkat streetworkera, nebo-li terénního sociálního pracovníka, který je schopen pomoci jim v jejich aktuální situaci a poradit v tématech, které jsou pro ně důležité, ale také odkázat je na jiné sociální služby, či instituce, které jim mohou být prospěšné. Ne vždy tomu tak bylo. Terénní sociální práce rizikovou mládeží je relativně mladou oblastí sociální práce, například v hlavním městě začala soustavně a systematicky působit organizace Proxima Sociale, o.s. až v roce 1994. Za tuto dobu se její působnost rozšířila i za hranice Prahy.

Téměř každý z nás vidí mládež jako budoucnost naší společnosti a tudíž považují práci s touto cílovou skupinou jako jednu z nejdůležitějších, prostřednictvím které můžeme ovlivňovat celkové společenské klima, ať už v rámci primární prevence, která se soustředí na předcházení negativních jevů, či prevence sekundární, která zabraňuje rozvíjení těchto jevů do roviny, kdy dochází k ohrožení nejen samotného jedince, ale také celé společnosti. Forma terénní sociální práce se ukazuje být velmi efektivní pro děti i mladistvé zejména pro svou nízkoprahovost, kdy pracovník dochází do jejich přirozeného prostředí, čímž odstraňuje bariéry, které přirozeně vznikají při návštěvě jakékoliv organizace poskytující sociální či jiné služby.

Aby byl terénní sociální pracovník akceptován mladými lidmi musí být do určité míry neformálního nejen vzhledu, ale také chování. Převážně toto povolání vykonávají mladší pracovníci, kteří jsou mladistvým blízcí věkem, znalostí aktuálních témat apod., což jim umožní lépe proniknout do místní komunity a navázat blízký vztah s jejími členy, který je stěžejní pro dobře odvedenou práci v této profesi.

Hlavním cílem mé bakalářské práce je seznámení se s problematikou terénní sociální práce a riziková mládež v širších souvislostech a zjistit pohled samotných zájemců/uživatelů služby terénního sociálního programu v lokalitě Praha 13 na sídlišti Velká Ohrada na to, jaké intervence jsou jim nejčastěji poskytovány. Zaměřím se také

na to, jestli se tento jejich pohled liší s pohledem terénních sociálních pracovníků, který vykazují v rámci roční provozní statistiky.

V teoretické části postupuji od obecného popsaní terénní sociální práce a práce s rizikovou mládeží ke konkrétnímu popisu terénní sociální práce s rizikovou mládeží v rámci terénního programu na sídlišti Velká Ohrada v Praze 13.

V praktické části jsem vyhodnotila výsledky dotazníkového šetření, které probíhalo mezi zájemci/uživateli služby terénního programu na Velké Ohradě v Praze 13.

Doufám, že zjištěných poznatků z mé bakalářské práce využiji v budoucnu při práci se zájemci/uživateli služby.

1. TERÉNNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE

Terénní práce je formou sociálních služeb. Aktivity, které se vykonávají v rámci terénní služby mají podporovat plnou sociální integraci uživatelů a sociální vazby a využívají v maximální možné míře jejich sociálních zdrojů, jako například rodina, příbuzenstvo. Je poskytována na základě standardů sociální služby, v souladu se zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, dalšími právními normami České republiky a Evropské unie a s Etickým kodexem sociálních pracovníků.¹

„Služby sociální prevence napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů.“²

Podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, patří terénní služba mezi základní formy poskytovaných sociálních služeb (formy: pobytové, ambulantní, terénní). Terénními službami se podle tohoto zákona rozumí služby, které jsou osobě poskytovány v jejím přirozeném prostředí. Zákon definuje terénní programy takto:

„Terénní programy jsou terénní služby poskytované osobám, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy. Služba je určena pro problémové skupiny osob, uživatele návykových látek nebo omamných psychotropních látek, osoby bez přístřeší, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách a jiné sociálně ohrožené skupiny. Cílem služby je tyto osoby vyhledávat a minimalizovat rizika jejich způsobu života. Služba může být osobám poskytována anonymně.

Služba obsahuje podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

- a) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,*
- b) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.“³*

¹ Janoušková K. a Nedělníková, D. *Profesní dovednosti terénních pracovníků*, s. 14.

² Zákon č. 108/2006 Sb., O sociálních službách, Hlava I., § 53.

³ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, Hlava IV., § 69.

Ve slovníku definuje Matoušek terénní sociální práci takto: „*Terénní sociální práce je sociální práce s rizikovými jednotlivci nebo skupinami vykonávaná v přirozeném prostředí klientely sociálních pracovníků. Součástí terénní sociální práce jsou: depistáž, navazování kontaktů, poskytování sociální pomoci, mapování lokality včetně sběru, analýzy a sumarizace poznaných informací o příčinách, charakteru a intenzitě nepříznivé sociální situace cílové skupiny. V optimálním případě může terénní sociální práce ovlivnit rizikové chování, respektive životní styl, klientů.*“⁴

Je těžké přesně definovat terénní sociální práci. Někdy bývá označována jako streetwork, čímž je myšleno práce na veřejných prostranstvích a ulicích, ale určení sociální práce je mnohem širší. Kritériem není pouze daná „terénnost“, která určuje přirozené prostředí klienta. Důležitý je také druh vztahu ke klientovi, snaha motivovat klienta z cílové skupiny, aby se stal uživatelem této služby.

Terénní sociální práce je součástí primární prevence (například přednášky o drogách na základních a středních školách), orientuje se na potřeby klienta a nesleduje jiný zájem nebo objednávku. Je také službou sociální prevence a měla by chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů. Terénní sociální práce je vymezována různými cílovými skupinami (osoby bez přístřeší, riziková mládež, drogově závislý...). Pojem terénní sociální práce se vykládá odlišně, podle toho, kdo jej používá. Lze se setkat s označením terénní sociální práce, terénní práce, terénní programy, komunitní sociální práce, streetwork a jiné.⁵

1.1 Streetwork

Streetwork v přeneseném překladu znamená práce na ulici, čímž je myšleno otevřené neinstitucionalizované prostředí. S pojmem streetwork souvisí pojem terénní sociální práce, je však obecnější a může zahrnovat i asistentskou službu v terénu nebo v bytě.

Streetwork zahrnuje vyhledávací, doprovodně a mobilní sociální práci, která je poskytována nízkoprahově. Je určena lidem ohroženým sociálně-patologickým chováním a osobám, které žijí rizikovým způsobem života, za předpokladu, že sociální pomoc potřebují, ale sami ji nevyhledávají nebo nejsou schopni ji sami vyhledat. Tito lidé jsou kontaktováni v jejich časoprostoru (doba a místo, kde se obvykle zdržují –

⁴ Matoušek, O. *Slovník sociální práce*, s. 242.

⁵ Janoušková, K. a Nedělníková, D. *Profesní dovednosti terénních pracovníků*, s. 9-10.

například ulice, restaurační zařízení, parky, opuštěné domy). Forma této sociální práce zohledňuje anonymitu, dostupnost sociálních služeb, cílovou skupinu a prostor.⁶

1.2 Cíle sociální práce lze shrnout jako:

Prevence sociálního vyloučení a jeho prohlubování, prevence sociálně rizikových jevů, sociální začleňování klienta, mírnění negativních důsledků a rizik životních situací klientů, včetně jejich dopadů na společnost, zmírňování nerovnosti a nerovného přístupu ke službám, vzdělání, bydlení, apod., pomoc klientům získat nebo znovu nabýt sociální kompetence a předávání informací, včetně poskytování potřebných informací.⁷

Podle Standardů sociálních služeb je cílem sociálních služeb umožnit lidem v nepříznivé sociální situaci využívat místní instituce poskytující služby veřejnosti i přirozené vztahové sítě, zůstat součástí místního přirozeného společenství a žít běžným způsobem. Poskytované sociální služby zachovávají či rozvíjejí důstojný život lidem, kteří je využívají. Přičemž sociální služby jsou odborné a bezpečné. Důraz je kladen především na lidská práva, lidskou důstojnost, přirozené prostředí osob a na odbornost poskytovaných služeb.

Ke konkrétním cílům se dostáváme ve vztahu pracovník a uživatel, kdy si uživatel služby stanoví svůj osobní cíl ve spolupráci s pracovníkem. V kontextu sociálních služeb je za osobní cíl považováno to, čeho může uživatel sociální služby využíváním dosáhnout. Snahou pracovníka je při naplňování těchto cílů zvýšení sociálních kompetencí a sociální mobility uživatele, využití všech zdrojů v dané lokalitě. Pracovník podporuje uživatele v samostatném rozhodování a podporuje jeho aktivity k naplnění zadaného cíle.⁸

Tak jako každá profese, i terénní sociální práce má své plusy a svá úskalí. Než se jedinec pustí do práce, která je velmi specifická a náročná na osobnost každého, měl by být seznámen s výhodami a nevýhodami terénní sociální práce. Měl by si uvědomit své silné i slabé stránky, jeho osobnostní předpoklady, důvod výběru tohoto povolání a své celkové možnosti. Myslím si, že je dobré získat v tomto odvětví nejprve praxi v podobě dobrovolnictví či školní praxe a pak si velmi dobře rozmyslet, zda jsme ochotni věnovat se tomuto naplno, jelikož to není stejné jako sedět například v kanceláři, kde lze

⁶ Bednářová, Z. a Pelech, L. *Slabikář sociální práce na ulici*, s.7.

⁷ Janoušková K. a Nedělníková, D. *Profesní dovednosti terénních pracovníků*, s. 13.

⁸ Kolektiv autorů. *Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce*, s. 13.

pracovat i bez zájmu o danou problematiku. Při přímé práci s klienty je od pracovníka vyžadováno stoprocentní nasazení a naladění se na klienta. Psychická pohoda pracovníka je nezbytná k tomu, aby mohl ve své práci pomáhat.

1.3 Výhody terénní sociální práce⁹

- práce s jednotlivcem, rodinou i komunitou
- přirozené prostředí, ve kterém je snazší navázání důvěry mezi klientem a pracovníkem
- více času pro klienty a možnost lepší organizace v rozvržení času na potřeby konkrétního klienta
- méně formální kontext
- možnost kontaktovat klienty, kteří sami nevyhledávají sociálního pracovníka v instituci
- bezprostřední kontakt s realitou, ve které klient žije
- kontinuita ve vztahu k dalším dostupným či návazným službám
- lepší účinnost a vyšší efektivita u určitých typů problémů a klientů
- nižší finanční náklady na terénní službu
- možnost působit preventivně
- zachycení problému v období snadnější řešitelnosti
- přímá pomoc v krizi
- zmapování a následná lepší orientace v lokalitě
- lepší dostupnost klienta
- intenzivnější kontakt s klientem
- možnost získání důvěry v komunitě a dané lokalitě
- pocit bezpečí klienta v jeho přirozeném prostředí
- možná anonymita klienta
- bezplatnost služby

1.4 Nevýhody terénní sociální práce¹⁰

- neochota spolupráce ze strany klienta
- těžko udržitelné hranice v profesionálním vztahu

⁹ Janoušková K. a Nedělníková D *Profesní dovednosti terénních pracovníků*, s. 11.

¹⁰ Janoušková, K. a Nedělníková, D. *Profesní dovednosti terénních pracovníků*, s. 11-12.

- vyšší míra rizikovosti práce v terénu
- neprovázanost spolupráce s institucemi a těžší komunikace
- obtížné řešení některých problémů na místě (nemožnost vyhledat si, co potřebujeme)
- nedostatek pracovníků v terénu
- snížená motivace pro práci v terénu (počasí, nepohodlí, nízká prestiž atd.)
- stížené pracovní podmínky (rušivé vlivy)
- nemožnost oddělení soukromích a pracovních aktivit v terénu
- střety zájmů (úřady a jiné instituce)
- pokud je pracovník v terénu sám nemá podporu od druhého pracovníka, což je složité v krizových situacích

Může se zdát, že poměr výhod a nevýhod terénní sociální práce je vyrovnaný. Pro motivovaného terénního sociálního pracovníka však výhody tohoto netypického zaměstnání nevýhody převáží. Může mu k tomu pomoci dostatečné úsilí, duševní hygiena, supervize nebo relaxace. Důležitou roli také má výběr tohoto povolání, nadsled na něj a vlastní osobnost terénního sociálního pracovníka - někteří z nás vidí v nevýhodách výhody a naopak.

1.5 Terénní sociální práce s cílovou skupinou

„Cílová skupina je skupina definovaná nepříznivou sociální situací, které je určena sociální služba. Tato nepříznivá situace může být vyvolána věkem, nemocí, zdravotním postižením, životními návyky, nepříznivým prostředím, ohrožením ze strany jiných osob nebo jinými příčinami.“¹¹

Cílovými skupinami terénní sociální práce jsou podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, osoby, které vedou rizikový způsob života nebo jsou rizikovým způsobem života ohroženy. Těmito osobami jsou nejčastěji osoby bez přístřeší, osoby ohrožené závislostmi, osoby poskytující placené sexuální služby, děti a mládež ohrožené společensky nežádoucími jevy.¹²

¹¹ Matoušek, O. *Slovník sociální práce*, s. 39.

¹² Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, hlava IV., § 69.

Mezi cílové skupiny, na které se sociální práce obzvláště zaměřuje patří jednotlivci, skupiny osob, rodiny, kteří obvykle nevyhledávají institucionální pomoc. Důvody mohou být různé, například: neví o existenci služby, služba není k dispozici v blízkém okolí, zabraňuje jim aktuální životní situace, špatná důvěra či zkušenost s institucemi, obava ze stigmatizace, znevýhodnění v přístupu (imobilita, komunikační dovednosti...), domněnky o neřešitelnosti vzniklé situace, nemají potřebu řešit svůj problém, atd.¹³

Terénní sociální práce se zaměřuje na specifické skupiny, které lze dle jejich životního stylu a dle určitých znaků rozdělit. Mezi nejčastější cílové skupiny především patří:

- děti a mladiství, kteří tráví svůj volný čas na ulici (tzv. děti s klíčem na krku)
- jednostranně specificky orientované skupiny (např. skinheads, squatterři)
- osoby poskytující placené sexuální služby
- osoby závislé na návykových látkách
- patologičtí hráči
- osoby bez přístřeší

Členy těchto skupin se lidé většinou stávají dobrovolně, mohou nastat situace, kdy se tak stanou díky nepříznivé sociální situaci (osoby bez přístřeší) nebo pod specifickou formou nátlaku (tlak se strany vrstevnické skupiny či silnějších jedinců). Často v těchto skupinách jedinci hledají hodnoty, které postrádaly v rodině (citové vazby, uznání, ocenění, přijetí, atd.). Život ve skupině lidem nahrazuje chybějící vztahy.¹⁴

¹³ Kolektiv autorů. *Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce*, s. 13.

¹⁴ Matoušek, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. s. 173-174.

2. RIZIKOVÁ MLÁDEŽ

Dospívání je složitým vývojovým procesem, ve kterém se mladý člověk musí vyrovnat s vnitřními i vnějšími změnami. Mezi tyto změny můžeme zařadit přeměnu vlastního těla, měnící se identitu, dozrávání osobnosti, sexualitu a podobně. Tyto změny jsou v tomto období velmi intenzivní a dospívající jedinec se při jejich prožívání může cítit nejistě a zmateně. Jedinec si během tohoto období osvojuje kompetence k rozhodování sám o sobě a naplnění svých potřeb. To jak se dospívající vyrovnává s obtížnými situacemi a jak zvládá svůj každodenní život je ovlivněno také jeho charakterovými vlastnostmi. Tyto vlastnosti ho mohou buď chránit nebo naopak podporovat v rozvoji patologických forem jednání.

Období dospívání je plné obtížností a nástrah, při kterém číhá mnoho rizik.

„Riziková mládež je mládež, u které je vyšší riziko sociálního selhání. Je jednou z cílových skupin sekundární prevence. Dispoziční faktory jsou dědičnost, konstituce, nižší úroveň zdraví a rozumových schopností, poruchy morálního vývoje, dysfunkční rodina, neúčast na vzdělávání a na trhu práce, bydlení ve velkém městě, příslušnost k asociálním subkulturám, atd.“¹⁵

Za rizikovou mládež považujeme dospívající, u kterých je, následkem spolupůsobení více faktorů, zvýšena pravděpodobnost selhání v sociální a psychické oblasti. Mládeží rozumíme dospívající populaci v období pubescence a adolescence, to znamená mezi dětstvím a dospělostí. V tomto nelehkém období prochází každý jedinec mnoha změnami, mezi které patří biologické a fyziologické změny, psychické změny a sociální změny. Pravděpodobnost ohrožení mladého člověka rizikovými jevy je v současnosti vyšší než kdykoli předtím. Míru rizikovosti nemůžeme nikdy spolehlivě předvídat, existují jedinci, kteří jsou více či méně ohroženi. Šance pomoci se podstatně zvyšuje snahou porozumět mládeži, poznat její problémy a disponovat odbornými schopnostmi.¹⁶

Sklon experimentovat s rizikem je věku dospívání vlastní. Za běžnou součást vývoje je ale považován pouze jeho přechodný výskyt a omezená míra. Proto jedinec nemusí být v tomto stavu ještě v ohrožení. Rizikové chování u dospívajících jedinců v posledních letech narůstá a jeho výskyt se posouvá do nižšího věku.

Dospívajícím často rizikové chování přináší uspokojování některých jejich vývojových potřeb, např. zvyšují si sebevědomí, specifická komunikace s vrstevníky,

¹⁵ Matoušek, O. *Slovník sociální práce*. s. 185.

¹⁶ Labáth, V. *Riziková mládež*, s. 11.

atd. To bývá důvodem, proč je toto chování složité měnit. Při řešení rizikových situací musí pracovník vycházet z jedinečnosti každého člověka.¹⁷

„K syndromu rizikového chování v dospívání patří tři okruhy rizikového chování:

- *zneužívání návykových látek (popř. závislost na nich)*
- *negativní jevy v oblasti psychosociální*
- *rizikové chování v oblasti sexuálního chování“*

Tyto oblasti jsou vzájemně propojené, kombinují se a navzájem si usnadňují svůj vznik.¹⁸

Riziková mládež se jako vážný sociální problém historicky objevuje až v novověku. Na vzniku tohoto fenoménu se podílejí společenské změny v západních společnostech během posledních dvou stoletích. Jedná se o slábnoucí systém sociální kontroly, život dětí v neúplných rodinách, kdy si děti často procházejí zážitkem rozvodu, který přispívá k těžkostem v psychologickém a sociálním fungování. Jsou kladeny vyšší pracovní požadavky na rodiče, což se způsobuje, že nemohou věnovat potřebný čas dětem. Dalším faktorem zvyšování rizikovosti mládeže je zdůrazňování „tvrdomi“ chlapců v současné společnosti. Chlapec se díky tomu nenaučí dobře rozeznávat své emoce a přiměřeně s nimi zacházet. Mezi faktory také patří ovlivňování ze strany médií, život ve městech a stoupající požadavky na vzdělání a kvalifikaci.¹⁹

2.1 Příčiny rizik

Matoušek uvádí jako hlavní typy rizik zvýšenou zranitelnost, možnost ubližování sám sobě díky svému chování a provinění proti jiným lidem či společenským zájmům uvedených v zákonech.

Zvýšená zranitelnost může nastat již při narození – syndrom hyperaktivity, vrozená anomálie osobnosti, deficit rozumových schopností či komunikačních dovedností, neatraktivní zevnějšek, selhání rodiny v základních funkcích, osobnostní anomálie rodiče atd. V dalším vývoji se selhání týká v rámci vzdělávání, nezaměstnanosti a podobně.²⁰

Hlavní příčinou rizikového chování u dospívajících je převaha rizikových faktorů nad faktory ochrannými. Mezi rizikové faktory patří zanedbávání nebo zneužívání

¹⁷ Kolektiv autorů. *Rizikové chování dospívajících a jejich prevence*, s. 19.

¹⁸ Kolektiv autorů. *Rizikové chování dospívajících a jejich prevence*, s. 20.

¹⁹ Matoušek, O. *Sociální práce v praxi*, s. 267-268.

²⁰ Matoušek, O. *Sociální práce v praxi*, s. 268-269.

dítěte, významná ztráta v rodině, nemocný nebo handicapovaný rodič, zavržení ze strany rodiče, nedostatečná sebedůvěra a sebeúcta, malá a nejistá perspektiva do budoucna, atd.²¹

Z výše uvedených rizik můžeme definovat obranné mechanismy, jako jsou dobré vztahy v rodině, otevřená komunikace, která je přizpůsobena chápání mladistvého a všestranná podpora dospívajícího jedince.

²¹ Kolektiv autorů. *Rizikové chování dospívajících a jejich prevence*, s. 22-23.

3. TERÉNNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE S RIZIKOVOU MLÁDEŽÍ

3.1 Definiční znaky cílové skupiny

K definici skupiny, pro kterou jsou terénní programy pro děti a mládež určené, musíme zohlednit dva základní znaky:

- věkovou hranici, která určuje mládí
- nepříznivou životní situaci²²

3.1.1. Mládež

Mládeží rozumíme dospívající populaci v období pubescence a adolescence, to znamená mezi dětstvím a dospělostí. V tomto nelehkém období prochází každý jedinec mnoha změnami, mezi které patří biologické a fyziologické změny, psychické změny a sociální změny.²³

V biologickém smyslu lze období dospívání označit životním úsekem při kterém dochází k pohlavnímu zrání jedince, dovršením plné pohlavní zralosti a dokončení tělesného růstu. Zároveň probíhají psychické změny, kdy jedinec hledá způsoby uspokojování a kontroly svých nových pudů, prochází emoční labilitou, nastupuje vyspělé myšlení a dosahuje vrcholu rozvoje. Zároveň v tomto období dochází u jedince k novému sociálnímu zařazení, mění se pojetí vlastní role.

Změny tělesné, psychické a sociální probíhají v dospívání souběžně a navzájem závisle, ne však nějak podmíněně. Psychické změny a sociální faktory mohou mladého člověka dostat do pozice dospělého, oproti tomu může pociťovat nejistotu nebo dokonce úzkost. Zvláštnosti psychiky lze v tomto období chápat jako úsilí o přizpůsobení se psychickým, sociálním a biologickým podmínkám. Důležitou roli v tomto období hrají sociální, ekonomické a kulturní faktory, výchovný postoj rodičů, učitelů a pro jedince významných osob.

Období dospívání se nejčastěji dělí na období pubescence (zhruba od 11 do 15 let), které má fázi prepuberty a fázi vlastní puberty a období adolescence (zhruba 15 až 22 let).²⁴

²² Kolektiv autorů. *Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce*, s. 122.

²³ Labáth, V. *Riziková mládež*, s. 11.

²⁴ Langmaier, J., Krejčíková, D. *Vývojová psychologie*, s. 138-144.

Staniček a Syrový definovali pro přesnější vymezení pojetí práce zaměřené na člověka, které vychází z definičních znaků:

- definice cílové skupiny je závislá na vztazích ke klientům (pohlaví, věk, příslušnost k určité skupině, apod.)
- díky sekundárním definičním znakům je možné zjistit, proč je klient uživatelem konkrétní sociální služby a co mu může tato daná sociální služba nabídnout. Tyto znaky se přímo týkají obtížné životní situace klienta a téměř vždy je jich více než jeden.

Pokud by terénní sociální pracovník zaměnil priority výše uvedených znaků, mohl by pochybit, což by vedlo ke stigmatizaci klienta.²⁵

3.1.2 Definiční znaky pomocí nepříznivé situace

Pro definici cílové skupiny je nezbytné definovat si nepříznivou sociální situaci, ve které se většina uživatelů služby nachází. Zákon č. 108/2006Sb., o sociálních službách vymezuje nepříznivou sociální situaci jako: „*oslabení nebo ztráta schopnosti z důvodu věku, nepříznivého zdravotního stavu, pro krizovou sociální situaci, životní návyk a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí, ohrožení práv a zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby nebo z jiných závažných důvodů řešit vzniklou situaci tak, aby toto řešení podporovalo sociální začlenění a ochranu před sociálním vyloučením.*“²⁶

Při práci s klienty je důležité vědět, zda nepříznivá sociální situace již proběhla, stále probíhá či je otázkou brzké budoucnosti.

Nepříznivé sociální situace, které se dotýkají dětí a mládeže bývají definovány takto:²⁷

- komplikované životní události (např. rozvod v rodině, nové partnerské vztahy rodičů, problémy ve škole, ...)
- konfliktní společenské situace a negativní zkušenosti (např. násilí ve skupinách kolem dítěte, šikana, užívání návykových látek, týrání a zneužívání, ...)
- omezující životní podmínky (ztížený přístup k získání základních hygienických, kulturních a společenských návyků, špatné sociální podmínky, ohrožení vlivem prostředí, těžší přístup ke vzdělání, ...)

²⁵ Staniček, J., Syrový, J. *Cílové skupiny pro terénní sociální práci a NZDM*, s. 15.

²⁶ Zákon č. 108/2006Sb., o sociálních službách, část I., základní ustanovení, §3.

²⁷ Kolektiv autorů. *Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce*, s. 123.

Nepříznivou sociální situací může být v podstatě cokoli. Záleží přitom na zralosti jedince a na jeho osobnostních předpokladech a vyrovnávacích mechanismech, které si během svého života osvojuje, aby byl schopen vyrovnat se s každodenním stresem a zátěží.

3.1.3 Definice pomoci vývojových úkolů²⁸

Velké množství dospívajících selhává při plnění vývojových úkolů v dospívání. Úkolem terénního sociálního pracovníka v této oblasti je zjistit aspekty a jevy selhání jedince v těchto úkolech a odkázat klienta na další odbornou pomoc (např. psychiatrickou, sexuologickou péči).

Vývojové úkoly v dospívání a jejich selhávání:

- přijetí vlastního těla a získávání erotických a sexuálních zkušeností. Selhání se může projevat nevyrovnáním se s vlastním fyzickým vzhledem, což může vést k sebepoškozování, sebevražedným tendencím, neschopnosti mít partnerský vztah, popřípadě k destruktivnímu chování k partnerovi, neschopnosti sexuálně žít, promiskuitnímu chování či nejistotě v sexuální orientaci
- schopnost aplikovat intelektový potenciál v každodenních činnostech. Neschopnost zvládat každodenní činnosti, jako je nakládání s penězi, základní hygienické návyky, plnění úkolů potřebných pro plnění školní docházky
- schopnost utvářet vztahy s vrstevníky obojího pohlaví. Neschopnost navazovat vztahy s vrstevníky, destruktivní chování vůči vrstevníkům, např. šikana
- změna vztahu k dospělým lidem. Konfliktní nebo závislostní chování vůči autoritám v okolí dospívajícího (rodiče, školní pracovníci, nadřízený v práci...)
- získání představy o ekonomické nezávislosti a volbě povolání. Pasivita při výběru povolání, rezignace na hledání profesní rekvalifikace, záškoláctví, neaktivita při zajišťování vlastní obživy
- získávání kompetencí pro sociálně zodpovědné chování. Selhání se může projevit jako nevhodné chování vůči okolí, nezodpovědné chování vůči lidem a vrstevníkům
- nabití představy o budoucích prioritách v dospělosti. Pasivní přístup nebo rezignace při určování si osobních cílů, extrémní životní styl

²⁸ Kolektiv autorů. *Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce*, s. 123-124.

Každý jedinec prochází těžkou životní fází dospívání, ve kterém se dostane do situace, kdy by mohl být klientem terénních sociálních pracovníků. Je důležité, aby měl zázemí, ve kterém se nemusí z jakýchkoli důvodů bát se svěřit či poradit. Pokud nenalezne pomoc ve svém přirozeném okolí, je dle mého názoru výbornou formou pomoc od terénních sociálních pracovníků.

3.1.4 Definice pomoci rizikového chování dospívajících

Macek definuje cílovou skupinu rizikového chování u dospívajících jako: ²⁹

- predelikventní chování, které vede k páchaní trestných činů
- agresivita, která vede k násilí, šikana, týrání, rasové útoky, diskriminace
- užívání návykových látek, alkoholu, cigaret
- rizikové sexuální chování
- poruchy příjmu potravy (bulimie, anorexie, ...)
- pokusy o sebevraždu, sebepoškozování
- provozování rizikových sportů (rychlá jízda autem, skok padákem, ...)

Terénní sociální pracovník by měl primárně pomáhat s řešením problémů daného klienta z řad dětí a mládeže, které jsou ohrožením pro ně samotné. Řešení problémů, které tímto vznikají společnosti či komunitě jsou až druhořadé. Terénní sociální pracovník by měl mít v paměti, že je hostem v dané lokalitě a musí respektovat pravidla cílové skupiny a jejího přirozeného prostředí. ³⁰

V rámci své praxe v oboru sociální práce s rizikovou mládeží vidím navíc ohrožujícím jevem pro mladistvé v neomezeném používání internetu. Je mnoho mladistvých, kteří jsou schopni „fungovat“ přes sociální sítě, ale v běžném kontaktu s lidmi nejsou schopni navazovat vztahy, bavit se s lidmi a běžně fungovat ve společnosti. Díky internetovým profilům, ve kterých se mohou identifikovat dle své fantazie, je pro ně snazší komunikovat s lidmi a být pro ně zajímavými. V reálném životě potom mohou vnímat svůj život jako nudný, všední a nezajímavý. Na internetu mohou být tím, kým by chtěli být. Aby byli sociální pracovníci blíže cílové skupině, zavádějí si profily na sociálních sítích (např. Facebooku), což s sebou nese mnoho rizik. Obrovským rizikem je to, že vidí na profil jedinců, kteří se na profilu uvádějí osobní informace a v některých případech i své „delikty“ a tím přestává být služba anonymní a může se stát ohrožující.

²⁹ Macek, P. *Adolescence*, s. 77.

³⁰ Janoušková, K. a Nedělníková, D. *Profesní dovednosti terénních pracovníků*, s. 389.

4. PROXIMA SOCIALE, O.S.

4.1 Historie občanského sdružení Proxima Sociale³¹

Proxima Sociale začala jako organizace fungovat v roce 1994. V následujícím roce zahájila činnost Komunitního centra Krok v městské části Modřany na Praze 12, kde se nachází její hlavní sídlo i v dnešní době. V roce 1996 rozšířila svou působnost o terénní práci s mládeží.

V roce 1997 zahájila Proxima Sociale probační a resocializační program pro mladistvé delikventy, otevřel se nový nízkoprahový klub Garáž, který je specifický vnitřní U-rampou pro skating, kde mohou děti z Prahy 12 trávit svůj volný čas. Také se otevřely nové možnosti v podobě možnosti využívat maringotku „Bouda“, která slouží jako zázemí terénním sociálním pracovníkům.

V roce 1998 byly poprvé přijímány matky s dětmi do sociálních bytů. O dva roky později se otevřel další nízkoprahový klub Jižní pól v Praze 11 na Jižním Městě. V roce 2001 získalo komunitní centrum Jižní pól nový prostor a Proxima sociale se zapojila do pracovní skupiny České asociace streetwork. Organizace reprezentovala Českou republiku v satelitním projektu European Network on Street Children Worldwide, čímž zahájila mezinárodní spolupráci.

V roce 2002 otevřela Proxima Sociale Občanskou poradnu v Modřanech. Rok 2002 byly zavedeny standardy kvality sociálních služeb, organizace podstoupila čtyři audity kvality služeb. V roce 2004 začaly fungovat primární programy na základních školách a byl zahájen Job klub pro dlouhodobě nezaměstnané.

V roce 2005 začala fungovat další maringotka – „Libuška“, jako zázemí pro terénní sociální pracovníky v Praze 12 na Libuši. Byla získána akreditace Ministerstva spravedlnosti pro probační program a znovuotevření probační skupiny a byla zahájena spolupráce s dobrovolníky.

Roku 2006 se realizovaly partnerské projekty s Asociací občanských poraden, navázala se spolupráce s VOŠ Jabok a byly zahájeny mezinárodní pobytové programy pro mládež. Občanská poradna se umístila na prvním místě v Praze při hodnocení kvality služeb, terénní programy dostaly čestné uznání v rámci Výroční ceny ČAS.

V roce 2007 získaly všechny služby akreditaci kvality, převzal se nízkoprahový klub Radotín v Praze 16.

³¹ Výroční zpráva Proxima Sociale, 2010.

V roce 2008 byl zahájen terénní program na Praze 13, Velká Ohrada. Z finančních důvodů byl ukončen Job klub.

Krizovou pomoc na Praze 12 otevřela organizace v roce 2009. Ve stejném roce registrovala službu klubu „Činžák“ v Mladé Boleslavi a zrealizovala terénní programy na Praze 9.

V roce 2010 se otevřelo více služeb: nízkoprahový klub JednaTrojka v Praze 13, nízkoprahový klub Činžák v Mladé Boleslavi, kontaktní místo občanské poradny v Dobříši, převzetí nízkoprahového klubu Terén v Dobříši. Proxima Sociale vyhrála národní kolo projektů prevence kriminality.

4.2 Poslání a cíle Proxima Sociale, o.s.³²

Poslání občanského sdružení Proxima Sociale je zvyšovat kvalitu života občanů a pomoc překonat jim nepříznivé životní situace.

Cíle občanského sdružení:

1. *poskytovat podporu a pomoc převážně dětem, mladistvým a dalším občanům, kteří se ocitli v obtížné životní situaci, ženám a dětem, kteří se ocitli bez domova, poskytovat poradenství občanům při ztrátě zaměstnání a poskytovat poradenství všem, kteří se ocitli v nepříznivé sociální situaci.*
2. *zvyšovat kvalitu poskytovaných služeb*
 - dodržování standardů kvality a metodiky práce
 - rozšiřovat povědomí o principech nízkoprahové a komunitní práce
 - vzdělávání pracovníků, rozvoj lidských zdrojů v organizaci
3. *podílet se na komunitním plánování*
 - spolupracovat s obcí
 - spolupracovat se subjekty v regionu
 - motivace občanů k zapojení se do dění v místní komunitě
4. *vytvářet další programy k naplnění poptávky místní komunity, v podobě realizace preventivních programů na základních školách a probačních programech.*
5. *rozvíjet dobrovolnictví v oblasti sociálních služeb*

³² <http://www.proximasociale.cz/o-proxime.php> (5.3.2012)

Komplex sociálních služeb je poskytován těmto cílovým skupinám: neorganizované děti a mládež, mladiství pachatelé trestné činnosti, matky s dětmi, občané potřebující odborné sociální poradenství a krizovou pomoc.

V rámci nízkoprahových programů Proxima Sociale, o.s. je od roku 2008 realizován terénní program na Praze 13, Velká Ohrada. Tomuto programu je věnována následující kapitola.

5. TERÉNNÍ PROGRAM VELKÁ OHRADA

Od roku 2008 je na sídlišti Velká Ohrada v Praze 13 realizován terénní program občasným sdružením Proxima Sociale.. Službu si objednala na základě analýzy lokality Městská část Praha 13.

Podstatou terénního sociálního programu je vyhledávat mladé lidi v jejich přirozeném prostředí, tzn. v ulicích sídliště. Jedná se o mladé lidi, kteří nechtějí nebo z nějakého důvodu nemohou spolupracovat s institucemi nebo navštěvovat zájmové kroužky. Těmto mladým lidem se nabízejí sociální služby v podobě poradenství, pomoc při řešení obtížných životních situací a doprovod do různých institucí.

Dále je funkcí terénního programu sledování nežádoucích jevů v dané lokalitě a spolupráce na jejich odstranění. Spolupráce s místní samosprávou a dalšími neziskovými organizacemi na území Prahy 13.

Tento program realizují proškolení terénní sociální pracovníci se vzděláním dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Terénní program na Velké Ohradě je realizován každé úterý a čtvrtek od 15 do 20 hodin, doba je přizpůsobena potřebám uživatelů služeb.³³

5.1 Popis terénu

Velká Ohrada se nachází na území pražské městské části Praha 13, v katastrálním území Stodůlky. Terénní sociální program je realizován na panelovém sídlišti, postaveném v letech 1988 – 1993, které je tvořeno panelovými domy postavených do čtvercových bloků s vnitřními dvory.

Pro člověka, který je zde poprvé, působí tento komplex panelových domů stísněným dojmem s pocitem stejnosti každého vnitrobloku.

Toto sídliště je oddělené od Prahy svou polohou a dopravním spojením, velkým pozitivem je nedaleké Prokopské údolí, které umožňuje návštěvníkům odpočinek od panelákových sídlišť. Geografickou polohou a sestavením panelových domů, které tvoří uzavřené rondely je zde terénní sociální práce velmi specifická. Blízkost lidí, která je dána uspořádáním sídliště je zde ojedinělá. Téměř všichni se znají a vědí o sobě, což můžeme považovat jak za pozitivum tak negativum práce s lidmi v dané lokalitě.

³³ <http://proximasociale.cz/teren-velka-ohrada.php> (5.3.2012).

V roce 2008 realizovala Proxima Sociale, o.s. Analýzu sociálního klimatu se zaměřením na potřebnost nízkoprahových služeb a trávení volného času dětí a mládeže v lokalitě Velká Ohrada. Ve stejném roce se zde začal realizovat terénní program pro děti a mládež, který stále trvá.³⁴

5.2 Cíle a poslání programu³⁵

Cílem terénní sociální práce je iniciovat v životě mladých lidí pozitivní změnu v jejich životě, která omezí negativní jevy, které souvisí s jejich životním stylem. Pracovníci podporují mladé lidi v aktivním a samostatném řešení životních obtíží, motivují je k zapojení do společenského dění v místě bydliště a podporují je v aktivním trávení volného času.

Posláním je nabídka dětem a mládeži ze sídliště Velká Ohrada v Praze 13 možnost aktivně trávit volný čas. Sociální pracovníci poskytují bezplatné informace, rady, podporují v aktuálních životních tématech dospívajících, pomáhají v životních situacích, kdy si mladí lidé neví rady a je to pro ně obtížně řešitelné.

Sociální pracovníci pracují s dětmi a mládeží ze sídliště Velká Ohrada, ve věku od 13 do 19 let, kteří se nacházejí v obtížné životní situaci (individuálně se pracuje s mladšími, případně staršími uživateli služeb).

5.3 Práva uživatelů³⁶

Práva zájemců/uživatelů služeb terénního programu jsou:

- bezplatnost služby v otevírací době
- kontakt s terénním sociálním pracovníkem
- na informace
- využívat nebo nevyužívat programů služby
- na radu či pomoc
- stěžovat si
- zůstat anonymním uživatelem
- číst dokumentaci o své osobě

³⁴ <http://proximasociale.cz/teren-velka-ohrada.php> (5.3.2012).

³⁵ <http://www.proximasociale.cz/o-proxime.php> (5.3.2012).

³⁶ <http://www.proximasociale.cz/o-proxime.php> (5.3.2012).

5.4 Povinnosti uživatelů³⁷

- respektovat pracovníky programu
- respektovat pravidla programu

5.5 Pravidla kontaktní práce³⁸

- nekontaktovat osoby v akutní fázi intoxikace nebo agrese
- respektování volby uživatelů o nekontaktování
- dodržování kontaktních míst a časů v případě domluvy

5.6 Spektrum poskytovaných sociálních služeb³⁹

Poskytované sociální služby podle činnosti v terénních programech jsou rozděleny na základě prováděcí příhlášky 505/2006Sb., § 27 k zákonu o sociálních službách č. 108/2006Sb., o sociálních službách.

Intervence je dle metodické příručky Proxima Sociale definovatelná časově, jedná se o měřitelnou jednotku 30 minut. Přičemž si lze intervenci rozdělit na 20 minut práce s klientem a 10 minut na administrativní vykazování. Příručka zohledňuje intenzitu a náročnost výkonu, jedná se tedy o přibližné časové rozmezí. Je zde však vyjádřeno, že pokud intervence netrvá alespoň 20 minut, vykazuje se výkon jako kontakt a ne rozhovor.

Spektrum používaných služeb podle Metodické příručky pro výkon terénní sociální práce, kterou se řídí pracovníci terénního programu na Velké Ohradě. Služby jsou rozděleny do čtyř odvětví:

Výchovné, vzdělávací a aktivizační služby pro klienty

1. kontaktní práce

- o jedná se o bezprostřední kontakt s klientem. Krátký rozhovor nebo pozdrav

2. rozhovor

- o minimálně dvacetiminutový rozhovor s klientem na 1 téma

³⁷ <http://www.proximasociale.cz/o-proxime.php> (5.3.2012).

³⁸ Metodická příručka, Proxima Sociale, 2011.

³⁹ Metodická příručka, Proxima Sociale, 2011.

3. situační intervence

- situace ohrožující bezpečí prostoru, život uživatele, pracovníka

4. skupinová aktivita

- plánovaná spolupráce s uživateli, kteří vyvinou iniciační aktivitu. Iniciační aktivitu může také vyvinout pracovník programu (drobné programy, turnaje, společenské hry...).

5. Doučování

- práce s uživatelem/zájemcem o službu na školních povinnostech, pomoc při učení

Zprostředkování kontaktu klienta se společenským prostředím

Tato činnost je realizována každodenně, umožňuje zlepšení orientace zájemce/uživatele služby ve vztazích, které se odehrávají ve společenském prostředí.

Sociálně terapeutické činnosti

1. poradenství

- proces, při kterém se zvyšují kompetence zájemce/uživatele služby. Možné rozklíčování situace, práce s postoji jedince. Řešení dané situace a orientace v ní, maximální možné zlepšení situace
- v rámci vykazování výkonů je možné poskytovat poradenství v těchto oblastech: škola, vztahy, rodina, sex, návykové látky, volný čas, sociálně právní problematika, práce/brigády a jiné poradenství

2. krizová intervence

- jedná se o projev krize (přehlcení emocemi, slzy, naštvání, velké emoce, neschopnost věčnosti,...)
- pracovník se snaží zorientovat uživatele/zájemce o službu v krizové situaci, zklidnit ho. Uživatel/zájemce o službu sám vyhodnotí, že je v krizi – jedná se o aktuální stav, který si určí uživatel/zájemce o službu dle svých subjektivních měřítek sám. Pracovník stabilizuje klienta.

3. skupinová práce

- směřuje ke zvyšování sociálních dovedností zájemce/uživatele služby. Pracuje se se skupinovou dynamikou, cílená práce se skupinovou normou. Např. ve formě přednášek, preventivních programů.

Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů při obstarávání osobních záležitostí klienta

1. informační servis

- poskytování jasných informací bez poradenského kontextu

2. doprovodná práce

- doprovod do institucí, když si zájemce/uživatel služby vyžádá doprovod terénního sociálního pracovníka. Doprovod může být do školy, na úřad, pohovor do zaměstnání, apod.

3. kontakt s institucí

- vyjednávání s institucí ve prospěch zájemce/uživatele služby (telefonáty, e-maily,...)

4. Kontakt s rodinou

- kontakt s rodiči nebo příbuznými klienta v případě setkání na ulici nebo předem domluvené schůzky

Popisem poskytovaných služeb, který vykazují terénní sociální pracovníce na sídlišti Velká Ohrada v Praze, jsem chtěla přiblížit přímou práci v terénu a nabídku intervencí pro zájemce/uživatele služby. V následující kapitole se věnuji využívání služeb z pohledu zájemců/uživatelů služby. Dotazník jsem vypracovávala právě z následujících výkonů. Dotazník je přizpůsoben věku uživatelů/zájemců o službu a jejich pochopení. Takto získaná data budu později porovnávat.

6. CÍLE, HYPOTÉZY A METODIKA VÝZKUMU

6.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem praktické části mé bakalářské práce je zjistit jaké služby z nabídky terénního sociálního programu využívají uživatelé/zájemci o službu a to z jejich pohledu.

Vedlejším cílem je porovnat využívání služby z pohledu zájemců/uživatelů služby s pohledem pracovníků terénního sociálního programu, které vykazují data v rámci roční provozní statistiky 2011. Vykazované druhy výkonů jsou blíže popsány v kapitole 5.6 Spektrum poskytovaných služeb.

Cíl výzkumu jsem stanovila na základě mé dosavadní praxe v terénním programu na sídlišti Velká Ohrada v Praze 13, kde pracuji od roku 2010. Výsledky výzkumu mohou být použité pro zlepšení služby terénního sociálního programu v této lokalitě. Výzkum reflektuje využívání služby samotnými zájemci/uživateli.

6.2 Hypotézy

Na základě stanoveného cíle jsem si vyvodila tyto hypotézy:

- 1. Klienti z nabízených služeb terénního programu na Praze 13, Velká Ohrada nejvíce využívají informačního servisu o různých volnočasových, kulturních či jiných akcích (v dotazníku otázka č. 7).**
- 2. Nejméně využívanou službou z pohledu respondentů bude doprovod do institucí (v dotazníku tuto oblast mapuje otázka č. 4).**
- 3. Z možností poradenství zájemci/uživatelé služby nejvíce využívají oblast týkající se školy (otázka číslo 3).**
- 4. Ve srovnání výsledků dotazníkového šetření mezi zájemci/uživateli služby s roční provozní statistikou 2011 se bude lišit pořadí nejvíce využívaných dílčích intervencí.**

6.3 Metoda sběru dat

Pro potřeby mé práce jsem zvolila výzkum kvantitativní. Pro ověření či vyvrácení hypotéz jsem použila metodu dotazování. Výzkum byl prováděn terénním šetřením, při kterém byla zachována anonymita respondentů.

6.4 Technika sběru dat

Dotazník jsem vytvořila pod vedením vedoucí mé bakalářské práce za účelem naplnění nebo vyvrácení hypotéz tak, jak jsou v práci stanovené. Dotazník je jednou z nejvíce využívaných technik sběru dat, jsou při něm informace od zkoumaných osob získávány písemně prostřednictvím otázek v předem připravených dotaznících. V případě dobře připraveného dotazníku můžeme získat data, které lze při vyhodnocování jednoduše třídit. Dalším pozitivem je jednoduchost vyplnění a časová nenáročnost.. Nevýhodou dotazníkového šetření je předem zadaná odpověď pro dotazovaného a také potřeba některých dotazovaných přizpůsobovat odpovědi tak, aby co nejvíce vyhověli tomu, kdo dotazník vyhotovil. Respondent v anonymním dotazníku nemusí vždy odpovídat pravdivě, například ve snaze „jevit se lepším, než je“. V dotazníku jsem použila dva základní typy otázek. Uzavřené, ve kterých respondent vybere jednu odpověď, kterou nemusí dále rozvíjet. V otevřených otázkách má respondent možnost odpovědět sám, dle svého uvážení. Třetím typem otázek použitých v dotazníku, jsou otázky identifikační, které se zaměřují na věk a pohlaví respondentů.

Dotazník je svými otázkami přizpůsoben dotazovaným s ohledem na jejich věk. V podstatě jednotlivé otázky byly tvořeny, aby odpovídali dílčím intervencím služby (kapitola 5.5 Spektrum poskytovaných služeb), které pracovnice poskytují a které jsou mapovány v rámci roční provozní statistiky terénního programu.

6.5 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek pro dotazníkové šetření byl sestaven ze 37 náhodně vybraných zájemců/uživatelů služby terénního programu na Praze 13, Velká Ohrada. V roční provozní statistice z roku 2011 je evidováno celkem 144 zájemců/uživatelů služby, tento počet můžeme tedy považovat za základní soubor pro výzkum. Přičemž by měl být brán zřetel na fakt, že do statistiky jsou započítáni také ti zájemci/uživatelé služby, se kterými se pracovalo jednorázově, krátkodobě, či s nimi byla spolupráce již

ukončena, nebylo jim tedy možné dotazník předložit. Náhodnost byla ovlivněna typem služby, tedy terénním programem, kdy je pro pracovníka reálně nemožné potkat se se všemi osobami, které byli zaevidováni v roce 2011.

Jako výběrový soubor tedy předkládám 42 dotazovaných (21 mužů, 16 žen). Dotazník odmítlo vyplnit 5 klientů. Návratnost je tedy 37 dotazníků.

6.6 Harmonogram výzkumu

Výzkum se uskutečňoval od října 2011 do února 2012 v následujících krocích:

1. technická příprava a tisk dotazníků,
2. distribuce dotazníků,
3. sčítání počtu odevzdaných dotazníků a jejich kontrola (správnost vyplnění a možnost použití),
4. vyhodnocování dotazníků.

7. VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Přesné zadání dotazníku, tak jak byl předkládán respondentů přikládám jako přílohu I.

7.1 Vyhodnocení jednotlivých otázek dotazníku

Tabulka č. 1 Věk respondenta

Věk	13	14	15	16	17	18	19
Počet	3	6	5	8	6	3	6

Zdroj: vlastní výzkum, N=37

Tabulka č. 2 Pohlaví respondenta

Pohlaví	Muž	Žena
Počet respondentů	21	16
Podíl (%)	56,8	43,2

Zdroj: vlastní výzkum, N=37

Otázka č. 1: „Pozdravíme se a jdu dál.“

Tato otázka je ve statistikách terénního sociálního programu definována jako kontakt. Z celkového počtu 37 respondentů označilo tuto možnost intervence jako jedinou z nabízených 10 osob. Z uvedeného vyplývá, že přibližně 27 procent z výzkumného vzorku ví o službách terénního programu na Velké Ohradě, ale nevyužívá dalších intervencí nabízených terénními sociálními pracovníci. Důvodů může být několik, například nechtějí využívat služeb programu, nebyli dobře nakontaktováni, nevyhovující čas, kdy byli kontaktováni, atd.

Otázka č. 2: „Popovídáme si o tom, jak je a o tom, co mě zajímá.“

Této otázce odpovídá typ intervence rozhovor. Tuto možnost využilo 73 procent (27 osob) ze všech 37 dotázaných. Toto potvrzuje, že rozhovor jako základní nástroj sociálního pracovníka je velmi vyžíván uživateli služby terénního programu, se kterými jsou terénní sociální pracovníci v kontaktu a pracují s nimi.

Tabulka č. 3 k otázce č. 3 „Poradily mi někdy ohledně:“

S čím poradily	Počet odpovědí
škola	23
sex	8
sociálně právní problematika	14
vztahy	16
návykové látky	11
práce/brigáda	12
rodina	13
volný čas	18
něco jiného	7

Zdroj: vlastní výzkum, N (počet respondentů) =37, N (počet odpovědí) =122

Touto otázkou jsou pro respondenty jednoduše vysvětleny jednotlivé oblasti vykazovaného poradenství. Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že nejčastějším tématem, se kterým se zájemci/uživatelé služby obracejí na pracovnice je škola. Zatímco nejméně využívají poradenství z oblasti sexu a blíže nespecifikovaných oblastí.

Otázka č. 4: „Doprovodily mě někdy do školy, na úřad, na brigádu.“

Možnosti doprovodu do školy, na úřad nebo na brigádu využilo z celkového počtu 37 respondentů cca 8 procent dotazovaných, což jsou 3 uživatelé služby. Jedna z dotazovaných zmínila doprovod do školy, i když se konkrétně nemusela vyjadřovat. Doprovod do institucí patří mezi nejméně využívané služby.

Otázka č. 5: „Připravily někdy nějakou akci (sportovní, vzdělávací...)“

Tato otázka mapovala společné a skupinové aktivity. Z vyplněných dotazníků lze vyvodit, že se jedná o intervenci, kterou využilo přibližně 81 procent uživatelů.

V loňském roce realizovaly terénní sociální pracovnice streetfočusy a přednášky od pracovníků občanského sdružení Sananim na téma návykové látky a závislosti. V rámci programu byly pracovnicemi připraveny jednorázové sportovní a vzdělávací aktivity na témata, se kterými se mladiství každodenně setkávají.

Otázka č. 6: „Pomohly mi do školy – doučování...“

Z celkového počtu respondentů nabídky doučování využilo pouze 9 lidí, což odpovídá přibližně 24 procentům. Za zajímavé by se dalo považovat srovnání s mým poznatkem z praxe, kdy víc než polovina respondentů má problémy s prospěchem ve škole.

Služeb terénních sociálních pracovníků využívali zájemci/uživatelé služby nejčastěji v podobě doučování, přípravy do školy, přípravy referátů a seminárních prací.

Otázka č. 7: „Poskytly mi informace o různých volnočasových, kulturních či jiných akcích“

Přibližně 73 procentům dotazovaných, přesně 27 uživatelům služby, byly poskytnuty informace (v rámci informačního servisu) o výše zmiňovaných akcích na území Prahy. Převážně se jedná o volnočasové a kulturní akce, kde se nevybírání vstupné, jsou tedy zdarma a může se jich účastnit kdokoli.

Níže uvedené odpovědi v otevřených otázkách (otázka č. 8 a 9) jsem ponechala bez korektury, aby nebyla změněna jejich autentičnost. Je proto možné, že vzhledem k cílové skupině se v odpovědích vyskytují chyby v pravopise a nespisovné výrazy.

Tabulka č. 4 k otázce č. 8: „Je něco, s čím by ti mohly terénní sociální pracovníce pomoci?“

Odpověď	Počet respondentů
Ne. Není.	9
Ano, se vším. Pomáhají dost.	5
Nevím, nic mě nenapadá.	5
Poradit se školou.	5
Zatím nic, zatím je neznám.	5
Nízkoprahový klub na Velké Ohradě.	4
Víc akcí...	1
Akce zadarmo.	1
Přístup na počítač na pořád.	1
Sex	1

Zdroj: vlastní výzkum, N=37

Nejvíce respondentů (9 osob) odpovědělo, že není nic dalšího s čím by mu mohly sociální pracovníce pomoci, dále 5 uvedlo, že ano, popřípadě, že se vším. Stejný počet osob neví, nic je nenapadá a 5 osob by chtělo poradit v oblasti škola. Za zajímavé by se dalo považovat, že jen 4 respondenti by chtěli nízkoprahový klub v dané lokalitě.

Tabulka č. 5 k otázce č. 9: „Jaký máš názor na to, že po Ohradě chodí terénní sociální pracovnice?“

Odpověď	Počet respondentů
Je to fajn, pomáhají nám. Je to zajímavé. Je to O.K. Je to super. Pohoda.	11
Znám je chvíli. Moc je neznám.	4
Mám si s kým popovídat. Poradí, když potřebuju. Pokecáme.	3
Dobré pro potřebné. Někomu to může pomoci.	3
Mě to nevadí. Je mi to jedno.	3
Jsou k dispozici, když něco potřebuju.	2
Je to zadarmo ☺	2
Je s nima sranda. ☺	2
Dobry, něco se naučím.	1
Je to mnohem lepší, než aby tu obíhali policisti...	1
Skvělí, když se něco děje, nějaká akce tak o tom vím a můžu na ní jít nebo si povídáme co a jak apod.	1
Nový známý.	1
Super. Pomohly mi s reparátem... díky!	1
Mám je rád.	1
Neodpověděl/a	1

Zdroj: vlastní výzkum, N=37

Uvedený výčet odpovědí lze hodnotit spíše kladně, popřípadě neutrálně. Nevyskytla se ani jedna zcela negativní odpověď.

7.2 Porovnání využívání služby z pohledu zájemců/uživatelů služby se statistickými daty evidovanými v roční provozní statistice za rok 2011.

Roční provozní statistiku přikládám jako přílohu II.

Porovnávána byla data z provozní statistiky za rok 2011 s výsledky mého dotazníkového šetření, které jsem uskutečnila na začátku roku 2012. Jelikož dotazník byl zaměřena na služby, které zájemci/uživatelé služby využívali v minulosti, lze tato data srovnávat.

Ve výběrovém souboru dotazníkového šetření bylo 37 osob, z toho bylo 57 procent mužů. V roční provozní statistice bylo evidováno celkem 144 zájemců/uživatelů služby, z čehož bylo 64 procent mužů.

S ohledem na to, že roční provozní statistika neviduje věkové složení, nebylo možné porovnat věk zájemců/uživatelů služby s věkem respondentů dotazníků.

Nyní porovnáme pořadí nejvíce využívaných dílčích intervencí, tak jak jsou evidovány v roční provozní statistice s tím, jaké intervence nejčastěji uvedli samotní zájemci/uživatelé služby.

Ačkoliv roční provozní statistika mapuje více oblastí, do dotazníkového šetření bylo vybráno sedm oblastí s ohledem na možnost získání dat od respondentů. Některé oblasti by bylo obtížné přeformulovat tak, aby jim zájemci/uživatelé bez obtíží porozuměli.

V tomto srovnání nebyly porovnávány jednotlivé typy poradenství, poradenství bylo porovnáno jako celek. Informace získané tímto porovnáním považují za dostatečně zajímavé, nebylo tedy nutné porovnávat oblasti zvlášť.

Tabulka č. 6: Porovnání poskytovaných intervencí z výsledků dotazníkového šetření s roční provozní statistikou 2011

Pořadí poskytovaných intervencí dle výsledků dotazníku	Počet intervencí z počtu 37 respondentů	Pořadí poskytovaných intervencí dle roční provozní statistiky 2011	Počet vybraných intervencí dle roční provozní statistiky 2011 z celkového počtu 144 zájemců služby
Skupinové aktivity a skupinová práce	30	Rozhovor	508
Rozhovor	27	Poskytování informačního servisu	277
Poskytování informačního servisu	27	Kontakt se zájemci/uživateli služby	134
Poradenství	23	Skupinové aktivity a skupinová práce	107
Kontakt se zájemci/uživateli služby	10	Poradenství	59
Vzdělávání	9	Vzdělávání	10
Doprovod	3	Doprovod	3

Zdroj: vlastní výzkum

Z porovnání nejčastěji využívaných intervencí vedených ve statistikách s výsledky vyplněných dotazníků mezi zájemci/uživateli služby lze vyvodit, že dle statistiky je nejčastější intervencí rozhovor, dle vyplněných dotazníků se rozhovor umístil na druhém místě. Jako nejčtenější oblast poradenství označili zájemci/uživatelé služby skupinové aktivity a skupinovou práci, zatímco tato oblast se ve statistice objevila až na čtvrtém místě. Údaje ve statistice jsou shodné s výsledky vyplněných dotazníků v oblasti poskytování informačního servisu, který se v obou porovnávaných souborech umístil na druhém místě. Shoda byla také v posledním místě, kde se v obou případech umístil doprovod.

7.3 Verifikace hypotéz

K hypotéze č. 1, která zněla *„Klienti z nabízených služeb terénního programu na Praze 13, Velká Ohrada nejvíce využívají informačního servisu o různých volnočasových, kulturních či jiných akcích.“* se vztahovala otázka č. 7 Poskytly mi informace o různých volnočasových, kulturních či jiných akcích.“

Z dotazníkového šetření vyplývá, že 27 zájemců/uživatelů služby, což je 73 procent respondentů (viz. 7.1 Vyhodnocení jednotlivých otázek dotazníku, otázka č. 7), byly poskytnuty informace o výše zmiňovaných akcích. Tato intervence nebyla na prvním místě v četnosti využívání intervencí. **Hypotéza se nepotvrdila.**

K hypotéze č. 2, která zněla *„Nejméně využívanou službou z pohledu respondentů bude doprovod do institucí.“* se vztahovala otázka č. 4 *Doprovodily mě někdy do školy, na úřad, na brigádu.*

Tuto možnost označili pouze 3 zájemci/uživatelé služby (viz. 7.1 Vyhodnocení jednotlivých otázek dotazníku, otázka č. 4). Doprovod je tedy nejméně využívanou službou. **Hypotéza se potvrdila.**

K hypotéze č. 3 *„Z možností poradenství zájemci/uživatelé služby nejvíce využívají oblast týkající se školy.“* se vztahovala otázka č. 3 *Poradily mi ohledně.*

Z nabízených možností vybralo téma školy 23 respondentů, je to tedy nejčastěji využívaná oblast poradenství (viz. 7.1 Vyhodnocení jednotlivých otázek dotazníku, tabulka č. 3). **Hypotéza se potvrdila.**

Hypotézu č. 4 *„Ve srovnání výsledků dotazníkového šetření mezi zájemci/uživateli služby s roční provozní statistikou 2011 se bude lišit pořadí nejvíce využívaných dílčích intervencí.“* mapuje tabulka č. 6 *Porovnání poskytovaných intervencí z výsledků dotazníkového šetření s roční provozní statistikou 2011.*

Z porovnání nejčastěji využívaných intervencí mezi statistickými daty a dotazníkového šetření je patrné, že se tyto údaje ve více ohledech liší. Údaje ve statistice jsou shodné s výsledky vyplněných dotazníků v oblasti poskytování informačního servisu, který se v obou porovnávaných souborech umístil na druhém místě. Shoda byla také v posledním místě, kde se v obou případech umístil doprovod (viz. 7.1 Vyhodnocení jednotlivých otázek dotazníku, tabulka č. 6). **Hypotéza se potvrdila.**

8. DISKUSE

Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo zjistit jaké služby z nabídky terénního sociálního programu nejvíce využívají uživatelé/zájemci o službu a to z jejich pohledu.

Můj výzkum potvrzuje, že respondenti vidí jako nejvíce využívanou intervenci poskytovanou terénními sociálními pracovníci realizaci skupinových aktivit a skupinovou práci (v dotazníku otázka č. 5 *Připravily někdy nějakou akci (sportovní, vzdělávací ...)*). Tuto otázku označilo přibližně 81 procent respondentů. Posláním terénního programu je nabídka dětem a mládeži ze sídliště Velká Ohrada v Praze 13 možnost aktivně trávit volný čas. Sociální pracovníci poskytují bezplatné informace, rady, podporují v aktuálních životních tématech dospívajících, pomáhají v životních situacích, kdy si mladí lidé neví rady a je to pro ně obtížně řešitelné.⁴⁰ Nejvíce využívaná intervence očima klientů se tedy ztotožňuje s posláním terénního programu. Tento výsledek zároveň vyvrací hypotézu č. 1 *Klienti z nabízených služeb terénního programu na Praze 13, Velká Ohrada nejvíce využívají informačního servisu o různých volnočasových, kulturních či jiných akcích*. Toto zjištění mě překvapilo, jelikož ve srovnání s vykazovanou prací terénních sociálních pracovníků v roční provozní statistice se tato intervence umístila mezi porovnávanými intervencemi až na čtvrtém místě (viz. Tabulka č. 6 Porovnávání poskytovaných intervencí z výsledků dotazníkového šetření s roční provozní statistikou 2011).

Z mého výzkumu mohu konstatovat, že druhá hypotéza *Nejméně využívanou službou z pohledu respondentů bude doprovod do institucí* (v dotazníku otázka č. 4) se potvrdila. Tuto intervenci využili jen tři dotazovaní, tedy přibližně 8 procent respondentů. Z vlastní praxe vím, že tato intervence je využívána jen zřídka. Já sama jsem doprovázela uživatele služby jen dvakrát.

Ve srovnání poskytovaných služeb (viz. Tabulka č. 6 Porovnávání poskytovaných intervencí z výsledků dotazníkového šetření s roční provozní statistikou 2011) se doprovod umístil shodně na posledním, tedy pátém místě. Výsledek je pro mne překvapivý, jelikož z roční provozní statistiky vyplývá, že doprovod využili za toto období jen tři lidé. Stejný počet respondentů označil v dotazníku, že tuto intervenci využil. Je tedy velká náhoda, že dotazník dostali zrovna ti respondenti, kteří byli doprovázeni.

⁴⁰ <http://proximasociale.cz/teren-velka-ohrada.php> (5.3.2012).

Do jednoho ze zkoumaných aspektů patřilo také to, jaký typ poradenství zájemci/uživatelé služby dle jejich mínění nejvíce využívají (v dotazníku otázka č. 3 *Poradily mi někdy ohledně*). K tomuto zjištění se vztahuje hypotéza č. 3 *Z možnosti poradenství zájemci/uživatelé služby nejvíce využívají oblast týkající se školy*. Zde se potvrdilo, že z pohledu klientů je nejvíce využívanou oblastí poradenství škola. Tuto hypotézu jsem si stanovila na základě své praxe. Proto pro mne bylo zajímavé zjištění, že dle roční provozní statistiky je nejvíce využívanou oblastí poradenství práce/brigády a že poradenství ohledně školy je až na druhém místě.

Můj výzkum potvrzuje, že se liší pohled terénních sociálních pracovníků s pohledem zájemců/uživatelů služby na četnost poskytovaných intervencí (viz. Tabulka č. 6 *Porovnávání poskytovaných intervencí z výsledků dotazníkového šetření s roční provozní statistikou 2011*). Platí tedy hypotéza č. 4 *Ve srovnání výsledků dotazníkového šetření mezi zájemci/uživateli služby s roční provozní statistikou 2011 se bude lišit pořadí nejvíce využívaných dílčích intervencí*.

Dle roční provozní statistiky je nejčastější intervencí rozhovor, zatímco dle respondentů se jedná o skupinové aktivity a skupinovou práci. Výsledky dotazníkového šetření se shodují s údaji ve statistice u četnosti posledních dvou intervencí. Lze tedy konstatovat, že oblast vzdělávání a doprovodu do institucí je nejméně využívanou intervencí z obou pohledů.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo seznámit se s problematikou terénní sociální práce a rizikové mládeže v širších souvislostech a zjistit pohled samotných zájemců/uživatelů služby terénního sociálního programu v lokalitě Praha 13 na sídlišti Velká Ohrada na to, jaké intervence jsou jim nejčastěji poskytovány. Zaměřila jsem se také zda se tento pohled liší s pohledem terénních sociálních pracovníků, který vykazují v rámci roční provozní statistiky.

Proto má práce zahrnuje kapitoly o terénní sociální práci, rizikové mládeži a občanském sdružení Proxima Sociale, které realizuje terénní sociální program na sídlišti Velká Ohrada v Praze 13.

Teoretickou část práce jsem se snažila propojit s praktickou, ve které jsem dotazníkovým šetřením zjišťovala od zájemců/uživatelů služby terénního sociálního programu jaké intervence z nabídky programu nejvíce využívají a tato data jsem porovnávala s roční provozní statistikou vykazovanou pracovníky.

Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že zájemci/uživatelé služby z nabídky služeb nejvíce využívají skupinové aktivity a skupinovou práci a nejméně doprovod do institucí. Nejčastější oblastí poradenství se z pohledu klientů stala škola. Porovnání pohledu klientů a terénních sociálních pracovníků na četnost využívaných intervencí se ve více ohledech lišilo. Cíl mé bakalářské práce byl naplněn.

Bakalářská práce je pro mě osobně cennou zpětnou vazbou od zájemců/uživatelů služby k výkonu mé profese. Nejcennější je pro mne to, že se liší pohled klientů s pohledem mým a mé kolegyně na poskytované intervence, což jsem předpokládala v jedné hypotéze. Osobně se zaměřím na to, proč tomu tak je. Do budoucna chci věnovat více času na vysvětlování poskytovaných intervencí samotným klientům a to opakovaně. Chtěla bych, aby mladí lidé z dané lokality přesně věděli, co jim terénní sociální služba může nabídnout a aby této nabídky plně využívali.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Bednářová, Z., Pelech, L. *Slabikář sociální práce na ulici*. Brno:DOPLNĚK, 2003. ISBN 1081-259-2003.
- Janoušková, K., Nedělníková, D. *Profesní dovednosti terénních pracovníků*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7368-503-4.
- Janoušková, K., Nedělníková, D. *Profesní dovednosti terénních sociálních pracovníků*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7368-504-1.
- Kolektiv autorů. *Rizikové chování dospívajících a jeho prevence*. Praha: Free Teens Press, 2003. ISBN 80-902898-3-5.
- Kolektiv autorů. *Metodická příručka pro výkon terénní sociální práce*. Ostrava: Ostravská univerzita.
- Labáth, V. a kol. *Riziková mládež*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 80-85850-66-4.
- Langmaier, J., Krejčířová, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 1998. ISBN 80-7169-195-x.
- Macek, P. *Adolescence*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.
- Matoušek, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vydání. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-502-8
- Matoušek, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.
- Matoušek, O., Koláčková, J., Kodymová, P. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-x.
- Metodická příručka Proxima Sociale, o.s. ve znění platném k 1.1.2011
- Staníček, J., Syrový, J. *Cílové skupiny pro terénní sociální práci a NZDM*. Ethum, Sborník z konference ČAS 2003.
- Výroční zpráva PROXIMA SOCIALE NEZDI – PROXIMA SOCIALE, z roku 2011.
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění platném k 15.11.2006.
- Proxima Sociale, o.s.[online]. Praha: Proxima Sociale, o.s.[cit.2012-03-05]. Dostupné na WWW: <<http://www.proximasociale.cz>>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I – Formulář dotazníku

Příloha II – Roční provozní statistika 2011

Příloha I

DOTAZNÍK

Ahoj, jsem studentka sociální práce, která píše závěrečnou práci. Chtěla bych vědět, jak využíváš služeb terénních sociálních pracovníků na Velké Ohradě. Prosím, vyplň mi anonymní dotazník.

Věk	13	14	15	16	17	18	19
Pohlaví	Muž	Žena					

Když potkáš Karolínu s Hanou, tak:

1. Pozdravíme se a jdu dál.
2. Popovídáme si o tom, jak je a o tom, co mě zajímá.

3. Poradily mi někdy ohledně:

škola	vztahy	rodina
sex	návykové látky	volný čas
sociálně právní problematika	práce/brigády	něco jiného

4. Doprovodily mě někdy do školy, na úřad, na brigádu.
5. Připravily někdy nějakou akci (sportovní, vzdělávací...).
6. Pomohly mi do školy – doučování...
7. Poskytly mi informace o různých volnočasových, kulturních či jiných akcích.
8. Je něco, s čím by ti mohly terénní sociální pracovníce pomoci?
9. Jaký máš názor na to, že po Ohradě chodí terénní sociální pracovníce?

DĚKUJI ZA POMOC

Roční provozní statistika⁴¹

Rok:	2011	
Počet otevíracích dní:		104
Počet otevřených hodin:		415
Průměrný počet uživatelů za provozní den:		13,1
Celkový počet klientů:		144
muž		92
žena		52
uživatel		73
zájemce		71
Počet kontaktních za rok:		1359
Počet nových uživatelů:		20
Počet plánů:		39
Počet revizí:		59
Evidované výkony:		
1.K	20	
D	2	
ISK	277	
K	134	
KI	2	
KR	1	
P0	7	
P1	10	
P2	4	
P3	6	
P5	3	
P7	6	
P8	23	
R	508	
S	15	
SA	85	
SI	46	
SK	22	
V	10	

⁴¹ Výkony z roční provozní statistiky jsou podrobně vypsány v kapitole 5.6 Spektrum služeb. Ve srovnání výsledků roční provozní statistiky s dotazníkovým šetřením jsem použila jen některá data (viz tabulka č. 6 Porovnávání poskytovaných intervencí z výsledků dotazníkového šetření s roční provozní statistikou 2011).

Zdroj: Databáze uživatelů Velká Ohrada, Proxima Sociale, o.s.

ABSTRAKT

PĚTNÍKOVÁ, H. Terénní sociální práce s rizikovou mládeží na Praze 13, Velká Ohrada. České Budějovice 2012. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Mgr. Lucie Maliňáková.

Klíčová slova: terénní sociální práce , mládež, riziková mládež, Proxima Sociale, o.s., terénní sociální program Velká Ohrada

Práce se zabývá terénní sociální prací na Praze 13, Velká Ohrada. Teoretická část charakterizuje terénní sociální práci v širších souvislostech, definuje rizikovou mládež a terénní sociální práci s rizikovou mládeží. Dále popisuje činnost občanského sdružení Proxima Sociale a terénního sociálního programu na sídlišti Velká Ohrada.

Praktická část práce obsahuje dotazníkové šetření ve kterém zájemci/uživatelé služby hodnotili jako nabídku z programu terénních sociálních služeb nejvíce využívají. Tato data jsou porovnávána s roční provozní statistikou 2011 daného programu.

ABSTRACT

Field work with youth at risk behaviour in Prague 13, Velká Ohrada.

Key words: field work, youth, youth at risk behaviour, Proxima Sociale, o.s.,
field social program

The main theses is focused on terrain social work at estate Velka Ohrada. The theoretical part describes this work in wider context and defines the category of vulnerable youth. It describes activities of non-profit organization Proxima Sociale also.

The practical part of work contains survey which determines what kind of services are used by respondents most frequently. Collected data are compared with annual service statistic of the given program.